

เงินฝาก (DEPOSITS)

3.1 ประเภทของเงินฝาก

เงินฝาก หมายถึงเงินที่ลูกค้านำมาฝากไว้กับธนาคาร ดังนั้นจำนวนเงินฝากทั้งหมดที่ธนาคารมีอยู่ก็คือหนี้สินที่ธนาคารมีภาระจะต้องชำระคืนผู้ฝากเงินนั่นเอง เงินฝากนี้แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

- ก. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits)
- ข. เงินฝากออมทรัพย์ (Savings Deposits)
- ค. เงินฝากประจำ หรือเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (Fixed หรือ Time Deposits)

3.2 อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยออกตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2517 ได้กำหนดเรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารไว้ดังนี้

ข้อ 2. ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามอัตราดังต่อไปนี้

(1) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายสำหรับเงินฝากแต่ละประเภทที่เป็นเงินบาท นอกจากเงินฝากระหว่างธนาคาร

ก. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามตลอดถึงเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน ต้องไม่เกินร้อยละ 0.01 ต่อปี

ข. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์ซึ่งใช้สมุดคู่มือในการฝากถอนและไม่ใช้เช็คในการถอน และผู้ฝากฝากเงินครั้งแรกไม่ต่ำกว่า 100 บาท ต้องไม่เกินร้อยละ 4.5 ต่อปี

ค. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 3 เดือน แต่ไม่ถึง 6 เดือน และได้รับฝากครบกำหนดตามระยะเวลานั้น ต้องไม่เกินร้อยละ 6 ต่อปี

ง. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 6 เดือนแต่ไม่ถึง 12 เดือน และได้รับฝากครบกำหนดตามระยะเวลานั้น ต้องไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

จ. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลาตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป และได้รับฝากครบกำหนดตามระยะเวลานั้น ต้องไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี

(2) อัตราสูงสุดสำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายสำหรับเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเจ้าพนักงานควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินมีคำสั่งยกเว้นโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะไม่ต้องขायเงินตราต่างประเทศนั้นแก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารรับอนุญาต หรือบุคคลรับอนุญาตภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ไ้มา ต้องไม่เกินร้อยละ 12 ต่อปี

จะเห็นว่าเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าเงินฝากที่เป็นเงินบาท ทั้งนี้สันนิษฐานว่า การที่ให้ดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราสูงก็เพื่อเป็นการจูงใจให้เงินจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศของเราเพื่อมีปริมาณการหมุนเวียนเพิ่มสูงขึ้น ส่วนอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากที่เป็นเงินบาทนั้น เงินฝากประจำจะได้อัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าชนิดอื่น ทั้งนี้เพราะว่าเงินฝากประจำจะมีกำหนดระยะเวลาช่วงหนึ่งก่อนที่ผู้ฝากจะถอนคืน ดังนั้นธนาคารจึงไม่จำเป็นต้องกันเงินเอาไว้ แต่สามารถเอาไปหาผลประโยชน์ได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นจึงสามารถจ่ายดอกเบี้ยให้เงินฝากประจำในอัตราสูงได้ เงินฝากออมทรัพย์เป็นเงินฝากที่ได้ดอกเบี้ยเป็นที่สองรองจากเงินฝากประจำ ทั้งนี้เพราะว่าเงินฝากชนิดนี้เป็นเงินฝากที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเงินฝากประจำ (Time Deposits) และเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits) คือฝากสะสมกันทีละเล็กทีละน้อยแต่จะถอนเมื่อไรก็ได้ ดังนั้นตามหลักของกฎหมายที่ว่า "จะถอนเมื่อไรก็ได้" จึงเป็น On Demand แต่ในแง่ที่ว่าเมื่อเราฝากทีละเล็กทีละน้อย และธนาคารก็มักมีวิธีการล่อใจไม่ให้ถอนเงิน และเป็นลักษณะที่จะทำให้คนรู้จักประหยัด เก็บออม เช่นต้องให้ถอนด้วยตนเอง หรือต้องมอบฉันทะซึ่งทำให้ยุ่งยากในการถอน ดังนั้นปกติคนโดยทั่วไปจึงไม่ค่อยถอนเงินจึงเข้าหลักใน Time Deposits

ตั้งในสหรัฐอเมริกาได้จัดให้เงินฝากออมทรัพย์เป็นเงินฝากประเภท Time Deposits
 ควบ ส่วนเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits) เป็นเงินฝากที่มี
 มีอัตราดอกเบี้ยต่ำที่สุด อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์เมื่อเปรียบเทียบกับของธนาคาร
 เงิน เป็นการแข่งขันกันโดยตรง ประชาชนที่เคยติดต่อกับธนาคารพาณิชย์บางส่วนพากันไปติด
 ต่อฝากเงินกับธนาคารเงิน เพราะสามารถได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่า แต่ในปัจจุบัน
 ดอกเบี้ยของธนาคารเงินค่อนข้างต่ำ ในขณะที่ดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องเสียภาษี
 ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะกล่าวได้ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายเสียเปรียบได้เปรียบเทียบกัน

หมายเหตุ : เมื่อเปรียบเทียบอัตราดอกเบี้ยระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น
 ทั่วโลกจะพบว่า อัตราดอกเบี้ยของไทยจะสูงกว่าของประเทศพัฒนา แต่จะต่ำกว่าของประเทศ
 คอยพัฒนา

3.3 ความสำคัญของเงินฝาก

แหล่งที่มาของเงินทุน หรือองค์ประกอบหนี้สินของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วยรายการ
 ต่าง ๆ ดังนี้

Deposits	xx
Deferred Income	xx
Operating Reserves	xx
Other Liabilities	xx
Subordinated Capital Debentures	xx
Capital Stock	xx
Surplus	xx
Undivided Profits	xx
TOTAL LIABILITIES	xxx

ซึ่งเมื่อรวมเป็นแหล่งใหญ่ ๆ แล้ว จะเห็นว่าแหล่งที่มาของเงินทุน (Source of Fund)
 ของธนาคารมีอยู่ 3 แห่งคือ เงินฝากของผู้ฝากเงินต่าง ๆ เงินกู้ธนาคารกุ่มจากสถาบันการ

เงินต่าง ๆ และส่วนของเจ้าของทุน ในจำนวนนี้เงินฝากเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะมีจำนวนสูงมากเมื่อเทียบกับแหล่งที่มาของเงินทุนแหล่งอื่น ๆ ดังเช่น

ตารางที่ 1
หนี้สินและส่วนของเจ้าของ

(เปอร์เซ็นต์)

	รวม			ธนาคารจดทะเบียนในประเทศไทย			ธนาคารจดทะเบียนในต่างประเทศ		
	2513	2514	2515	2513	2514	2515	2513	2514	2515
เงินฝาก	76.75	77.76	79.77	79.77	79.63	81.70	56.01	62.48	60.68
หนี้สินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามอื่น ๆ	0.91	0.90	1.21	0.84	0.85	1.16	1.42	1.28	1.57
เงินกยม	9.71	8.55	6.83	7.19	7.14	5.45	26.93	20.09	20.65
หนี้สินอื่น ๆ	4.78	4.92	5.13	4.79	4.96	5.07	4.68	4.64	5.52
เงินกองทุน	6.63	6.62	5.98	6.15	6.14	5.52	9.84	10.49	10.71
เงินทุนอื่น ๆ	1.22	1.25	1.08	1.24	1.28	1.10	1.11	1.02	0.87
	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า ยอดเงินฝากมีจำนวนสูงที่สุดในบรรดาแหล่งของเงินทุนทั้งหมด เงินฝากที่กล่าวถึงนี้ประกอบด้วยเงินฝากรวมของทั้งสามประเภท เงินฝากเหล่านี้มีความสำคัญต่อธนาคารมาก เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งของเงินทุนที่สำคัญเนื่องจากการที่เป็นแหล่งที่ใหญ่ที่สุดแล้ว ยังเป็นสิ่งที่จะทำให้เห็นว่าธนาคารจะสามารถปล่อยเงินกู้ได้เท่าไร ดังนั้นถ้าเงินฝากยิ่งมากธนาคารก็ยิ่งจะใหญ่มากขึ้น ซึ่งผลตอบแทนก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นธนาคารจึงพยายามอย่างที่สุดเพื่อเพิ่มยอดเงินฝากให้สูงขึ้น

3.4 ส่วนของตลาดในเรื่องเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ (Market Shares of Outstanding household savings)

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มียอดเงินฝากสูงสุดในบรรดาสถาบันการเงินทั้งหมด ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2506 - 2516 ส่วนของตลาดของธนาคารพาณิชย์ไม่เคยต่ำกว่า 69.2% และเคยสูงถึง 74.6% ในปลายปี 2514 และ 2515 ในปลายปี 2516 ส่วนของตลาดได้ลดลงเหลือ 72.8% แต่ส่วนของตลาดของบริษัทการเงินได้มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับว่าบริษัทการเงินเป็นคู่แข่งที่สำคัญมาก เพราะบริษัทการเงินเพิ่งจะกำเนิดขึ้นมาเพียง 5 - 6 ปี เท่านั้นแต่ส่วนของตลาดในเงินฝากได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.5% ในปลายปี พ.ศ. 2512 เป็น 5.5% ในปลายปี 2516

ส่วนของตลาดในช่วง พ.ศ. 2506 - 2516

1. ธนาคารพาณิชย์	72.2%
2. ธนาคารออมสิน	20.2%
3. บริษัทประกันภัย	3.0%
4. บริษัทการเงิน (2512 - 2516)	2.5%
5. สหกรณ์ออมทรัพย์	1.9%
6. สหกรณ์การเกษตร	1.3%
7. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	<u>0.2%</u>
รวมทั้งสิ้น	<u><u>100.0%</u></u>

ส่วนของตลาดในปลายปี พ.ศ. 2516

1. ธนาคารพาณิชย์	72.8%
2. ธนาคารออมสิน	16.3%
3. บริษัทการเงิน	5.5%
4. บริษัทประกันภัย	2.3%
5. สหกรณ์ออมทรัพย์	1.6%
6. สหกรณ์การเกษตร	1.0%
7. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	0.5%
รวมทั้งสิ้น	<u>100.0%</u>

3.5 เงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2508 - 2517

เงินฝากประจำปีปริมาณมากกว่าเงินฝากชนิดอื่นทุกเคื่อ ในปี 2508 ปริมาณเงินฝากประจำมีถึงครึ่งหนึ่งของเงินฝากทั้งหมด คือมีจำนวนถึง 50.55% (กึ่งตารางที่ 2) ส่วนเงินฝากเผื่อเรียกมีปริมาณรองลงมาเป็นที่สองคือ 37.33% และเงินฝากออมทรัพย์มีปริมาณ 10.04% หลังจากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีในเงินฝากทุกประเภท ส่วนปริมาณมากน้อยก็ยังคงเรียงลำดับอยู่เช่นเดิม คือเงินฝากประจำ เมื่อทวงถาม และออมทรัพย์ ในปี 2517 ปริมาณเงินฝากประจำมีถึง 70.85% ของเงินฝากทั้งหมดซึ่งมีเปอร์เซ็นต์มากกว่าปี 2508 ส่วนในเรื่องอัตราความเจริญ (Growth) นั้นจะเห็นว่า เงินฝากประจำมีอัตราความเจริญมากที่สุด ดังเช่นจากปี พ.ศ. 2509 - 2515 เงินฝากประจำมีปริมาณและอัตราการเพิ่มมากกว่าเงินฝากชนิดอื่นทุกปี (กึ่งตารางที่ 4) ยกเว้นในปี พ.ศ. 2516 และ 2517 ซึ่งเงินฝากออมทรัพย์มีอัตราการเพิ่มจากปีก่อนมาก คือ 24.72% และ 30.69% แต่เงินฝากประจำยังคงมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากกว่าชนิดอื่นอยู่เช่นเคย

เป็นที่น่าสังเกตว่าในปี 2515 มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราการเพิ่มขึ้นของเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากเมื่อทวงถามมากตัวอย่างเช่นในปี 2514 อัตราการเพิ่มขึ้นจากปีก่อนของเงินฝากเมื่อทวงถาม ออมทรัพย์ และประจำเท่ากับ 8.84%, 9.10% และ 23.12% ตามลำดับ ครั้นปี 2515 โค้งกลายเป็น 18.08%, 26.65% และ 29.19% ตามลำดับ ต่อมาปี 2516 การเพิ่มขึ้นของเงินฝากออมทรัพย์และประจำมีอัตราเพิ่มที่ลดลง ส่วนเงินฝากเมื่อทวงถามมีอัตราการเพิ่มที่สูงขึ้น ทั้งนี้อาจมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อซึ่งทำให้ค่าของเงินลดลง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำและออมทรัพย์ไม่สูงพอที่จะชักจูงให้มีการออมมากขึ้น และเนื่องจากราคาสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้นมาก รายจ่ายของประชาชนเพื่อการซื้อสินค้าและบริการจึงสูงขึ้นด้วย ดังนั้นจึงต้องเก็บเงินไว้ในรูปของเงินฝากเพื่อเรียกมากขึ้น ครั้นปี 2517 ยอดเงินฝากประจำและออมทรัพย์ได้ทวีจำนวนมากขึ้นอีกมาก แต่ยอดเงินฝากเมื่อทวงถามได้ลดจำนวนลง

การที่เงินฝากประจำมีจำนวนมาก และมีอัตราเพิ่มที่สูงทั้ง ๆ ที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอาจจะต่ำกว่า Inflation Rate ด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (ทุกประเภท ยกเว้นเงินฝากเผื่อเรียก) เมื่อ 30 มกราคม 2517
2. ธนาคารมีบทบาทในการหาเงินฝากมากขึ้น
3. รายได้ของประชากรสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น
4. การออมเงินของประชากรมีอัตราสูงขึ้น

ตารางที่ 2 : เงินฝากทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์และเปอร์เซ็นต์การกระจายในเงินฝาก
แต่ละชนิด (ล้านบาท)

	เมื่อทางถาม		ออมทรัพย์		ประจำ		อื่น ๆ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
2508	5,123.0	37.33	1,377.1	10.04	6,936.8	50.55	285.3	2.08	13,722.3	100.00
2509	5,742.9	32.76	2,010.1	11.47	9,459.3	53.97	315.8	1.80	17,528.1	100.00
2510	6,174.3	30.04	2,194.7	10.68	11,868.6	57.75	315.6	1.53	20,553.2	100.00
2511	6,942.1	28.76	2,486.1	10.30	14,308.7	59.27	403.7	1.67	24,140.6	100.00
2512	7,103.4	25.68	2,793.7	10.10	17,283.2	62.47	485.7	1.75	27,666.0	100.00
2513	7,598.8	23.83	2,934.0	9.20	20,931.3	65.65	420.7	1.32	31,884.8	100.00
2514	8,270.3	21.90	3,201.0	8.48	25,770.8	68.25	516.5	1.37	37,758.6	100.00
2515	9,765.9	20.45	4,054.2	8.49	33,292.8	69.73	633.0	1.33	47,745.9	100.00
2516	11,725.4	20.09	5,056.3	8.66	40,740.5	69.79	850.2	1.46	58,372.4	100.00
2517	13,617.3	18.53	6,608.2	8.99	52,063.3	70.85	1,195.2	1.63	73,484.0	100.00

ตารางที่ 3 : เปอร์เซนต์การเพิ่มขึ้นของเงินฝากจากปี 2508*

(ล้านบาท)

	เมื่อทางถาม		ออมทรัพย์		ประจำ		อื่น ๆ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
2508	5,123.0	100.00	1,377.1	100.00	6,936.8	100.00	285.3	100.00	13,722.3	100.00
2509	5,742.9	112.10	2,010.1	145.97	9,459.3	136.36	315.8	110.69	17,528.1	127.73
2510	6,174.3	120.52	2,194.7	159.37	11,868.6	171.10	315.6	110.62	20,553.2	149.78
2511	6,942.1	135.51	2,486.1	180.53	14,308.7	206.27	403.7	141.50	24,140.6	175.93
2512	7,103.4	138.66	2,793.7	202.87	17,283.2	249.15	485.7	170.24	27,666.0	201.61
2513	7,598.8	148.33	2,934.0	213.06	20,931.3	301.74	420.7	147.60	31,884.8	232.36
2514	8,270.3	161.43	3,201.0	232.44	25,770.8	371.51	516.5	181.04	37,758.6	275.16
2515	9,765.9	190.63	4,054.2	294.40	33,292.8	479.94	633.0	221.87	47,745.9	347.94
2516	11,725.4	228.88	5,056.3	367.17	40,740.5	587.31	850.2	298.00	58,372.4	425.36
2517	13,617.3	265.80	6,608.2	479.86	52,063.3	750.53	1,195.2	418.93	73,484.0	537.55

* ไม่รวมรายการระหว่างธนาคาร

ตารางที่ 4 : จำนวนและเปอร์เซ็นต์เพิ่มจากปีที่แล้วของเงินฝาก

(ล้านบาท)

	เมือทางตาม		ออมทรัพย์		ประจำ		อื่น ๆ		รวม	
	จำนวน เพิ่ม	%เพิ่มจาก ปีที่แล้ว	จำนวน เพิ่ม	%เพิ่มจาก ปีที่แล้ว	จำนวน เพิ่ม	%เพิ่มจาก ปีที่แล้ว	จำนวน เพิ่ม	%เพิ่มจาก ปีที่แล้ว	จำนวน เพิ่ม	%เพิ่มจาก ปีที่แล้ว
2508										
2509	619.9	12.10	633.0	45.97	2,522.5	36.36	30.5	10.69	3,805.8	27.73
2510	431.4	7.51	184.6	9.18	2,409.3	25.47	(0.2)	(0.06)	3,025.1	17.26
2511	767.8	12.44	291.4	13.28	2,440.1	20.56	88.1	27.92	3,587.4	17.45
2512	161.3	2.32	307.6	12.37	2,974.5	20.79	82.0	20.31	3,525.4	14.60
2513	495.4	6.97	140.3	5.02	3,648.1	21.11	(65.0)	(13.38)	4,218.8	15.25
2514	671.5	8.84	267.0	9.10	4,839.5	23.12	95.8	22.77	5,873.8	18.42
2515	1,495.6	18.08	853.2	26.65	7,522.0	29.19	116.5	22.56	9,987.3	26.45
2516	1,959.5	20.06	1,002.1	24.72	7,447.7	22.37	217.2	34.31	10,625.5	22.26
2517	1,891.9	16.14	1,551.9	30.69	11,322.8	27.79	345.0	40.58	15,111.6	25.89

3.6 เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand Deposits)

เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในบุคคลทางกานหนี้สิน Demand Deposits เป็นเงินฝากที่ธนาคารมีพันธะที่จะต้องจ่ายคืนให้ลูกค้าเมื่อเรียกร้องหรือตามคำสั่ง ควบคุมการใช้เช็คในการถอน คือเมื่อเจ้าของบัญชีต้องการใช้เงินก็จะเขียนเช็คขึ้นเพื่อใช้จ่ายแทนเงินสดในการซื้อสิ่งของหรือชำระหนี้สินได้ ปัจจุบันเป็นที่นิยมกันมาก ดังเช่นในสหรัฐอเมริกา Demand Deposits ได้กลายเป็นชนิดของเงินที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการใช้จ่ายแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งประมาณได้ว่ามีปริมาณถึง 80% ของ Money Supply การใช้ Demand Deposits นี้ปลอดภัยกว่าการใช้เงินสด เพราะว่าการใช้เงินสดอาจสูญหายไป แต่การใช้เช็คนั้นถ้าหากสูญหายก็สามารถแจ้งให้ธนาคารพาณิชย์ทำการอายัดเช็คได้ นอกจากนี้ยังมีความสะดวกมากเพราะว่าสามารถเขียนจำนวนเงินพอกกับที่ต้องการได้ จึงตัดปัญหาเรื่องการถอนเศษสตางค์ไป และตัดปัญหาเรื่องการนับเงินสดจำนวนมาก ๆ นอกจากนี้การใช้เช็คนั้นทุจริตยากเพราะผู้จ่ายเช็คสามารถขีดคร่อมเช็คให้เข้าบัญชีที่ระบุชื่อไว้ ซึ่งผู้อื่นไม่สามารถไปรับเงินได้ ดังนั้นจึงได้รับการนิยมมากโดยเฉพาะการชำระหนี้รายใหญ่ ๆ ก่อน พ.ศ. 2503 ประเทศอังกฤษมีข้อจำกัดในการใช้เช็คอยู่มาก เช่นบัญญัติว่าการจ่ายชำระเงินให้แก่ลูกจ้างจะต้องจ่ายด้วยธนบัตรหรือเหรียญ โดยการจ่ายด้วยเช็คนั้นเป็นการไม่ถูกกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีความนิยมใช้เช็คมาก

เมื่อ 50 กว่าปีมาแล้ว นักเศรษฐศาสตร์ให้คำจำกัดความของคำว่า "Money" เฉพาะในรูปของเหรียญและธนบัตร จนกระทั่งปลาย พ.ศ. 2473 John M. Keynes ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำในสมัยนั้นได้รวม Demand Deposits เข้าเป็นชนิดหนึ่งใน Money ด้วย ต่อมาศาสตราจารย์ H. Parker Willis แห่งมหาวิทยาลัย Columbia ได้วิจารณ์ว่า ในปัจจุบันโดยยอมรับแล้วว่า Demand Deposits เป็นชนิดหนึ่งของ "Money" เพราะสามารถใช้เพื่อซื้อสินค้าและบริการได้ ส่วนนักเศรษฐศาสตร์

หลายท่านก็ได้ให้คำนิยามของ "Money" ว่า คืออะไรก็ตามที่ใช้แทนเงินได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมียุคคลอีกมากที่ไม่นิยมได้รับชำระหนี้ด้วยเช็ค² เพราะไม่ทราบว่าในบัญชีของผู้ส่งจ่ายจะมีเงินพอเพียงที่จะชำระหนี้ตามจำนวนที่เขียนไว้ในเช็คหรือไม่ ดังนั้นวิธีป้องกันในค่านีให้ความปลอดภัยแก่ผู้ได้รับเช็คก็คือ ผู้ที่จ่ายเช็คเพื่อซื้อสินค้าและบริการโดยทราบว่าเช็คนั้นไม่มีเงิน และมีความตั้งใจที่จะไม่จ่ายค่าสินค้าและบริการนั้นจะต้องมีความฉีกทางอาญา ดังนั้นถ้าหากในประเทศใดไม่มีกฎหมายนี้การใช้เช็คก็จะยุ่งจำกั้มาก แต่ถ้าวางหากว่าเช็คนั้นเป็นเช็คที่ธนาคารรับรองการจ่ายเงิน (Certified Checks) ก็จะได้รับคามนิยมยิ่งขึ้น เพราะเป็นการได้รับการประกันแน่นอนว่าจะได้รับเงินตามเช็คนั้น

การที่ธนาคารมี Demand Deposits ธนาคารจะต้องกันเงินสำรองไว้ส่วนหนึ่งซึ่งมากกว่าจำนวนที่ต้องสำรองเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ ที่เหลือจึงจะนำออกให้กู้ยืมหรือลงทุนได้ ผู้บริหารธนาคารจะสนใจเงินฝากประเภทนี้มาก เพราะหมายถึงการที่เขาสามารถนำออกแสวงหากำไรได้โดยไม่มีต้นทุนเลยหรือมีน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามก็มีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าโฆษณา ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์เอกสาร ในอเมริกาจึงมีธนาคารหลายแห่งที่คิดค่าบริการ แม้มีบางแห่งที่ไม่คิดค่าบริการและมีข้อแม้ว่าจะต้องมีเงินฝากขั้นต่ำค่าเหลือไว้ในบัญชี เช่น อาจกำหนดว่าต้องเหลือเงินฝากไว้ อย่างต่ำ \$100 โดยถ้าวางหากว่าวันนี้ก็จะคิดค่าบริการ เป็นต้น

สาเหตุที่มีเงินฝากประเภทนี้ขึ้นก็เพราะภาวะการแข่งขัน ทุก ๆ ธนาคารต่างแข่งขันกันเพื่อหาเงินฝากสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อนำออกให้กู้ยืมหรือลงทุน ดังนั้นธนาคารจึงพยายามเข้าถึงผู้ฝากเงินด้วยการให้บริการใหม่ ๆ ที่มีทั้งความสะดวกและปลอดภัย ธุรกิจหรือบุคคลใดต้องการกู้ยืมเงิน ถ้าหากไม่มีเงินฝากอยู่กับธนาคารก็จะต้องประสบกับความยุ่งยากกว่าจะได้รับการอนุมัติ และนอกจากนี้ยังต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าผู้มีเงินฝากอีกด้วย

2

Colin D. Campbell Rosemary G. Campbell An Introduction to

Money and Banking (New York: Holt, Rinehart & Winston, Inc., 1972)

ในระหว่างปี 2508 - 2517 ปริมาณ Demand Deposits ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม
 เอกชน ดังเช่นผลเฉลี่ยปรากฏว่าปริมาณ Demand Deposits อยู่ในกลุ่มเอกชน 86.21%
 รัฐบาล 9.25% ธนาคารในประเทศไทย 2.32% และชาวต่างชาติ 2.22 เท่านั้น (ดัง
 ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 : ปริมาณ Demand Deposits จากแหล่งต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด *
 (ล้านบาท)

	ธนาคารในประเทศไทย		รัฐบาล		เอกชน		ชาวต่างชาติ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
2508	45.1	0.88	623.6	12.17	4,365.9	85.22	88.5	1.73	5,123.1	100.00
2509	45.1	0.79	540.5	9.41	4,878.2	84.94	279.1	4.86	5,742.9	100.00
2510	150.3	2.43	575.3	9.32	5,326.4	86.27	122.3	1.98	6,174.3	100.00
2511	173.9	2.51	625.7	9.01	5,997.9	86.40	144.6	2.08	6,942.1	100.00
2512	148.4	2.09	624.7	8.79	6,229.8	87.70	100.5	1.42	7,103.4	100.00
2513	124.0	1.63	672.5	8.85	6,619.0	87.11	183.4	2.41	7,598.8	100.00
2514	169.2	2.04	572.9	6.92	7,334.8	88.65	197.0	2.39	8,273.9	100.00
2515	163.2	1.67	942.0	9.65	8,477.4	86.80	183.3	1.88	9,765.9	100.00
2516	274.5	2.34	1,154.6	9.85	10,167.4	86.71	128.9	1.10	11,725.4	100.00
2517	935.7	6.87	1,163.8	8.55	11,202.5	82.26	315.4	2.32	13,617.4	100.00
เฉลี่ย		2.32		9.25		86.21		2.22		100.00

* ไม่รวมรายการระหว่างธนาคาร

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ส่วนอัตราการหมุนเวียนของเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามนี้มีอัตราที่สูงกว่าเงินฝาก
 ประเภทอื่น ดังเช่นในปี 2508 เท่ากับ 3.47 (ตารางที่ 6) และอัตราการหมุนเวียนนี้ก็ได้
 มากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งปี 2517 มีเท่ากับ 8.44

ตารางที่ 6 : อัตราการหมุนเวียนของเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม
(ล้านบาท)

	เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม	เคมิตเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม	อัตราการหมุนเวียน
2508	4,007.7	13,897.6	3.47
2509	4,706.5	17,689.9	3.76
2510	5,038.3	22,096.2	4.38
2511	5,602.6	24,226.9	4.32
2512	6,044.2	27,723.1	4.62
2513	6,363.0	31,630.3	4.97
2514	6,900.5	33,438.4	4.85
2515	8,230.8	45,782.9	5.56
2516	9,669.9	71,514.7	7.25
2517	11,181.0	94,361.8	8.44

ไม่รวมรายการที่ติดต่อกันระหว่างธนาคาร รัฐบาล และเงินตราต่างประเทศ

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธันวาคม 2517 ปีที่ 14
เล่มที่ 12 ภาคตารางหน้า 18

3.7 เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ และเงินฝากอื่น ๆ

เงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposits) เป็นเงินฝากที่ผู้ฝากเงินจะถอนเงินคืนเมื่อไรก็ได้ จึงมีลักษณะคล้าย Demand Deposits แต่เงินฝากประเภทนี้ไม่ใ้ใช้เช็คในการถอนเงิน เพราะเมื่อฝากเงินกับธนาคาร ธนาคารจะมอบสมุดบัญชีฝาก (Pass Book) ให้กับผู้ฝากเงิน และในการฝากและถอนเงินทุกครั้งจะต้องนำสมุดบัญชีฝากมาให้ธนาคารลงรายการควย และผู้ฝากจะต้องมาถอนควยตนเอง แต่สำหรับผู้ฝากไม่สามารถจะมาถอนควยตนเองได้ จะต้องมอบฉันทะลงในแบบฟอร์มของธนาคารให้ผู้อื่นมารับแทน

เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (Time Deposits) หรือที่เรียกกันว่าเงินฝากประจำ (Fixed Deposits) เป็นเงินฝากที่ผู้ฝากจะถอนคืนได้ต่อเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ แต่ถ้าหากผู้ฝากเงินเกิดความจำเป็นอาจถอนคืนก่อนถึงกำหนดได้โดยธนาคารจะคิดดอกเบี้ยให้กับเงินฝากที่ถอนก่อนครบกำหนดหรือไม่ และในอัตราเท่าใดย่อมขึ้นอยู่กับประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อฝากเงินกับธนาคาร ธนาคารจะออกหลักฐานแสดงการรับฝากที่เรียกว่า "ใบรับฝาก" (Certificate of Deposit) หรือ CD_s ให้ แต่ในปัจจุบันธนาคารนิยมให้สมุดบัญชีฝาก (Pass Book) แก่ผู้ฝากเงินกันมาก ส่วนในต่างประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา หลักฐานการรับฝากเงินฝากประจำ และออมทรัพย์ที่สำคัญมี 4 แบบ คือ Passbook Deposits, Saving Certificate, Open Account Time Deposits, Certificates of Deposit

ส่วนเงินฝากอื่น ๆ (Others) ก็ได้แก่เงินฝากนอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้น เช่น

(ก) เงินฝากอันเกิดจากการรับรองเช็ค (The Deposits Behind Certified Cheques) เมื่อธนาคารทำการรับรองเช็คที่ผู้ฝากเงินมาขอให้ธนาคารรับรองว่ามีเงินอยู่ในบัญชีเพียงพอที่ธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ ซึ่งทันทีที่ธนาคารรับรองเช็คนั้น ธนาคารก็จะนำเงินตามจำนวนที่รับรองนั้นออกจากบัญชีของผู้ฝากไปเข้าอีกบัญชีหนึ่ง

(ข) เช็คสั่งจ่ายของธนาคาร (Cashier's Checks) คือเช็คของธนาคารที่สั่งธนาคารตนเองให้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ดังนั้นเมื่อธนาคารเขียนเช็คของตนเอง (Cashier's Checks) เพื่อชำระค่าใช้จ่ายของธนาคาร เงินฝากจำนวนเท่ากับ Cashier's Checks ก็จะถูกสร้างขึ้น

³ Colin D. Campbell Rosemary G. Campbell Op.Cit, PP.103

ตารางที่ 7 : ปริมาณเงินฝากออมทรัพย์จากแหล่งต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด (ล้านบาท)

	ธนาคารในประเทศไทย		รัฐบาล		เอกชน		ชาวต่างชาติ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
2508	-	-	33.0	2.40	1,343.3	97.55	0.8	0.05	1,377.1	100.00
2509	0.6	0.03	109.9	5.46	1,895.9	94.28	4.6	0.23	2,011.0	100.00
2510	0.2	0.01	147.0	6.70	2,045.4	93.19	2.1	0.10	2,194.7	100.00
2511	0.2	0.01	183.1	7.36	2,301.2	92.56	1.6	0.07	2,486.1	100.00
2512	0.2	0.01	185.3	6.63	2,606.0	93.28	2.2	0.08	2,793.7	100.00
2513	-	-	208.3	7.10	2,723.7	92.83	2.0	0.07	2,934.0	100.00
2514	0.4	0.01	241.8	7.55	2,956.3	93.35	2.6	0.08	3,201.1	100.00
2515	0.5	0.01	198.5	4.90	3,838.6	94.70	16.0	0.39	4,053.6	100.00
2516	-	-	173.3	3.43	4,875.0	96.41	8.0	0.16	5,056.3	100.00
2517	0.3	0.01	265.2	4.01	6,328.8	95.77	13.8	0.21	6,608.1	100.00
เฉลี่ย		0.00		5.5		94.4		0.1		100.00

ตารางที่ 8 : ปริมาณเงินฝากประจำจากแหล่งต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด (ล้านบาท)

	ธนาคารในประเทศไทย		รัฐบาล		เอกชน		ชาวต่างชาติ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
2508	48.5	0.70	442.4	6.38	6,406.8	93.26	39.1	0.56	6,936.8	100.00
2509	54.8	0.58	535.7	5.66	8,825.5	93.30	43.3	0.46	9,459.3	100.00
2510	32.7	0.28	794.8	6.70	10,979.4	92.50	61.7	0.52	11,868.6	100.00
2511	46.3	0.32	954.6	6.68	13,241.4	92.54	66.4	0.46	14,308.7	100.00
2512	23.5	0.14	1,034.2	5.98	16,099.8	93.15	125.7	0.73	17,283.2	100.00
2513	11.0	0.05	1,151.7	5.51	19,489.9	93.11	278.7	1.33	20,931.3	100.00
2514	10.0	0.04	1,223.7	4.75	24,172.4	93.81	361.1	1.40	25,770.8	100.00
2515	10.0	0.03	1,439.7	4.33	31,378.9	94.25	464.1	1.39	33,292.8	100.00
2516	10.0	0.02	1,664.6	4.09	38,643.3	94.85	422.6	1.04	40,740.5	100.00
2517	5.0	0.01	1,951.6	3.75	49,435.6	94.95	671.1	1.29	52,063.3	100.00
เฉลี่ย		0.2		5.4		93.5		0.9		100.00

ตารางที่ 9 : อัตราการหมุนเวียนของเงินฝากออมทรัพย์

(ล้านบาท)

	เงินฝากออมทรัพย์	เดบิตเงินฝากออมทรัพย์	อัตราการหมุนเวียน
2508	1,148.5	433.0	0.38
2509	1,633.8	637.8	0.39
2510	1,925.9	749.7	0.39
2511	2,152.8	862.6	0.40
2512	2,385.0	1,095.3	0.46
2513	2,543.9	1,163.9	0.46
2514	2,781.6	1,274.5	0.46
2515	3,748.7	2,048.5	0.55
2516	4,902.4	3,082.5	0.65
2517	6,332.8	4,394.7	0.69

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจเดือนธันวาคม 2517 ปีที่ 14 เล่มที่ 12 ภาคตารางหน้า 18

ตารางที่ 10 อัตราการหมุนเวียนของเงินฝากประจำ

(ล้านบาท)

	เงินฝากประจำ	เดบิตเงินฝากประจำ	อัตราการหมุนเวียน
2508	5,841.1	617.4	0.11
2509	7,747.0	654.3	0.80
2510	10,068.3	997.5	0.10
2511	12,121.1	1,049.1	0.09
2512	14,906.9	1,433.4	0.10
2513	17,838.3	1,484.4	0.08
2514	21,950.3	1,671.5	0.08
2515	30,384.9	2,091.7	0.07
2516	37,973.3	3,310.7	0.09
2517	49,294.1	3,494.4	0.07

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจเดือนธันวาคม 2517 ปีที่ 14 เล่มที่ 12 ภาคตารางหน้า 18/จากตารางที่ 8 และ 9 จะพบอัตราการหมุนเวียนของเงินฝากออมทรัพย์มีมากกว่าเงินฝากประจำ โดยอัตราหมุนเวียนของเงินฝากออมทรัพย์มีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ส่วนเงินฝากประจำนั้นมีอัตราการหมุนเวียนที่ขึ้น ๆ ลง ๆ (Fluctuate)

จะเห็นได้ว่า บุคคลธรรมดาเป็นแหล่งเงินฝากที่ใหญ่ที่สุด ในระหว่างปี 2508 - 2517 ปรากฏว่าไม่มีปีใดที่เงินฝากจากแหล่งนี้ต่ำกว่า 50% ของยอดเงินฝากทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่สูงขึ้นทุกปี ทั้ง ๆ ที่เงินฝากที่ได้รับจากแหล่งอื่นมีอัตราที่ไม่สม่ำเสมอขึ้น ๆ ลง ๆ เปอร์เซนต์เงินฝากที่ได้รับจากบุคคลธรรมดาในปี 2517 มีถึง 72.51% จากเงินฝากทั้งหมด นับว่าเป็นแหล่งที่ธนาคารควรให้ความสนใจมาก ๆ ธุรกิจเป็นแหล่งใหญ่รองลงมาจากแหล่งบุคคลธรรมดา แต่เป็นแหล่งที่นับได้ว่าธนาคารให้ความสนใจไม่น้อยทีเดียว ซึ่งจะสังเกตได้จากกรณีที่ธนาคารมักจะถูกเปิดค่าเงินงานในแหล่งที่มีธุรกิจอยู่นอกจากแหล่งทั้งสองดังกล่าวข้างต้นแล้ว เงินฝากยังได้จากรัฐวิสาหกิจและเทศบาล รัฐบาล ธนาคาร และผู้มีถิ่นอยู่นอกประเทศด้วย

3.9 ชนิดของเงินฝากในทางเศรษฐศาสตร์

ในทางเศรษฐศาสตร์จะแบ่งเงินฝากออกเป็น 2 ชนิด คือ Primary Deposit และ Secondary Deposit (หรือ Derivative Deposit)

Primary Deposit หมายถึงเงินฝากที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ที่มีได้เป็นลูกค้าของธนาคารนำเอาเงินส่วนที่อยู่นอกระบบธนาคารมาฝากธนาคาร เช่น นาย ก. โอนฝากเงินจากต่างประเทศมาเข้าธนาคารในประเทศ หรือนำเงินที่เขาฝังไว้มาฝากธนาคาร เป็นต้น

Derivative Deposit หมายถึง เงินฝากอันเกิดขึ้นเนื่องจากกลไกของธนาคาร ทั้งจะแสดงให้เห็นต่อไป ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงของเงินฝากชนิดนี้จะมีผลกระทบต่อปริมาณเงิน

3.9.1 การสร้างเงินฝาก (The Creation of Deposits)

ขบวนการสำคัญที่ระบบธนาคารสามารถสร้างเงินฝากจะเกิดขึ้นเมื่อธนาคารแห่งใดแห่งหนึ่งให้กู้ยืม เมื่อธนาคารให้กู้หนึ่งผู้ใดกู้ยืมก็มักจะเพิ่มจำนวนเงินในบัญชีเงินฝากของผู้กู้ยืมจำนวนนั้น ๆ ธนาคารผู้ให้กู้ก็จะสูญเสียเงินฝากเมื่อผู้กู้ยืมเช็คสั่งจ่ายเงินออกจากบัญชี ธนาคารที่ได้รับเช็คก็จะมีเงินฝากเพิ่มขึ้นด้วยจำนวนนั้น ๆ ยอดเงินฝากในระบบ

ธนาคารจะเพิ่มขึ้นเมื่อธนาคารพากันขยายการให้กู้ยืมและลงทุน ซึ่งการสร้างเงินฝากแบบนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้เฉพาะต่อเมื่อธนาคารทำการขยายการให้กู้ยืมและลงทุนเท่านั้น

3.9.2 ขอบเขตปริมาณของการให้กู้ยืม (Upper Limit)

เงินฝากที่ธนาคารแต่ละแห่งจะสามารถนำออกไปให้กู้ยืมและลงทุนนั้นมีขีดจำกัด ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์กำหนดให้ทุกธนาคารต้องดำรงเงินสดสำรองเป็นอัตราส่วนกับเงินฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินสำรองในจำนวนที่กฎหมายกำหนดเราเรียก "Required Reserves" ส่วนเงินสำรองที่ธนาคารสำรองเกินไว้กว่าที่กฎหมายกำหนดเรียกว่า "Excess Reserves" หรือสำรองส่วนเกิน ดังนั้นจำนวนเงินที่สามารถนำไปขยายการให้กู้ยืมและลงทุนเพื่อสร้างเงินฝากก็ได้แก่ออกเงินฝากที่ได้หักเงินสำรองตามกฎหมายแล้ว ตัวอย่างเช่น สมมติว่า ธนาคาร ก. มีเงินฝากทั้งหมด 100,000 บาท ธนาคาร ก. จะต้องสำรองเงินสดไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สมมติว่าต้องสำรอง 20% ดังนั้น "Required Reserves" คือ 20,000 บาท ดังนั้นเงินที่จะสามารถนำออกไปให้กู้ยืมหรือลงทุนเพื่อเป็นการสร้างเงินฝากจะมีจำนวน 80,000 บาท นั่นคือธนาคารจะไม่สามารถให้กู้ยืมหรือลงทุนได้เกินกว่า 80,000 บาท

		งบดุล	
สินทรัพย์		หนี้สิน	
สำรอง	20,000.-	เงินฝาก	100,000.-
เงินให้กู้ยืม	<u>80,000.-</u>		<u> </u>
	<u>100,000.-</u>		<u>100,000.-</u>

ตัวอย่างการสร้างเงินฝากของระบบธนาคาร

ตัวอย่างดังต่อไปนี้จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของเงินฝาก ซึ่งเริ่มต้นด้วยเงินฝากเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้นก็จะสามารถขยายตัวออกไปอีกหลายเท่า แต่การขยายเงินฝากของระบบธนาคารจะเป็นไปได้จนถึงจุดสูงสุดได้ก็ต่อเมื่ออยู่ภายใต้ความร่วมมือของบุคคล 3 ฝ่าย คือ

- ธนาคาร จะต้องไม่ค้างเงินฝากสำรองเกินกว่าที่กำหนดและจะไม่ถือเงินสดไว้เลย
- ผู้ฝากเงิน จะต้องนำเงินฝากไว้ที่ธนาคารแทนที่จะเก็บไว้เอง และในการดำเนินกิจกรรมใดก็ตามจะต้องใช้ระบบเช็ค และผ่านธนาคารทั้งหมด
- ผู้ขอกู้ จะต้องใช้สิทธิหรืออย่างเต็มที่ในการถอนเงินจากธนาคาร

สมมติลูกค้านำเงินกำไรที่โอนมาจากต่างประเทศมาฝากธนาคาร งบดุลของธนาคารจะเป็นดังนี้

		งบดุล	
สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสด	1,000.-	เงินฝาก	1,000.-
	<u>1,000.-</u>		<u>1,000.-</u>

แต่เนื่องจากธนาคารจำเป็นต้องกันเงินสำรองไว้ตามที่กฎหมายกำหนด สมมติว่าต้องกันไว้ 20% คือ 200.- บาท ดังนั้นเงินที่ธนาคารจะนำออกให้กู้ยืมได้จะเหลือเพียง 800.- บาท ดังที่จะแสดงต่อไปนี้

		งบดุล (ธนาคารแรก)	
สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสำรอง	200.-	เงินฝาก	1,000.-
เงินที่กู้ยืม	800.-		_____
	<u>1,000.-</u>		<u>1,000.-</u>

สมมติว่าผู้กู้เงินจากธนาคารนี้ไป 800.- บาท นั้น ผู้กู้ได้เขียนเช็คสั่งจ่ายให้
ผู้อื่นไป และผู้ที่รับเช็คจำนวนนี้ได้นำไปเข้าธนาคารที่ 2 ธนาคารที่ 2 จะสำรองไว้เพียง
20% ส่วนที่เหลืออีก 80% ก็จะนำออกให้กู้อีก ดังนั้นงบดุลของธนาคารที่ 2 จะเป็นดังนี้

งบดุล (ธนาคารที่สอง)

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสำรอง	160.-	เงินฝาก	800.-
เงินใหญ่ยืม	640.-		
	<u>800.-</u>		<u>800.-</u>

และเช่นกันสมมติต่อไปว่า ผู้กู้เงิน 640.- บาทนี้ไปนั้น ผู้กู้ได้เขียนเช็คสั่งจ่ายให้
ผู้อื่นไป และผู้ที่รับเช็คจำนวนนี้ได้นำไปเข้าธนาคารที่สาม ธนาคารที่สามจะมีเงินฝากเพิ่ม
ขึ้น 640.- บาท และจะสำรองไว้เพียง 20% ที่เหลือก็จะให้กู้ยืมต่อไป ดังนั้นงบดุลแสดงดังนี้

งบดุล (ธนาคารที่สาม)

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสำรอง	128.-	เงินฝาก	640.-
เงินใหญ่ยืม	512.-		
	<u>640.-</u>		<u>640.-</u>

ขบวนการเช่นนี้ก็จะดำเนินต่อไป จนในที่สุดจากเงินฝาก 1,000.- บาท ของนาย
ก. จะสามารถทวีได้ถึง 5,000 บาท ดังรายละเอียดข้างนี้

	<u>เงินฝากในบัญชีเงินสะพัด</u>	<u>เงินใหญ่ (80%)</u>	<u>เงินสำรอง (20%)</u>
ธนาคารแรก	1,000.00	800.00	200.00
ธนาคารที่สอง	800.00	640.00	160.00
ธนาคารที่สาม	640.00	512.00	128.00
ธนาคารที่สี่	512.00	409.60	102.40
ธนาคารที่ห้า	409.60	327.68	81.91
ธนาคารที่หก	327.68	262.14	65.54
ธนาคารที่เจ็ด	262.14	209.72	52.42
ธนาคารที่แปด	209.72	167.77	41.95
ธนาคารที่เก้า	167.77	134.22	33.55
ธนาคารที่สิบ	134.22	107.37	26.85
.....
.....
รวมทั้งสิ้น	<u>5,000.00</u>	<u>4,000.00</u>	<u>1,000.00</u>

และถ้าแสดงงบดุลรวมของทุกธนาคาร จะเป็นดังนี้

งบดุลรวม			
<u>สินทรัพย์</u>		<u>หนี้สิน</u>	
เงินสำรอง	1,000.-	เงินฝาก	5,000.-
เงินใหญ่	<u>4,000.-</u>		
	<u>5,000.-</u>		<u>5,000.-</u>

ทั้งที่กล่าวมาแล้วว่า เงินฝากของธนาคารประกอบด้วย Primary Deposit และ Derivative Deposit จากงบดุลรวมเราจะแยกออกได้ว่า Primary Deposit คือเงินที่นาย ก. นำมาฝากในครั้งแรก คือ 1,000 บาท ส่วน Derivative Deposit คือเงินที่

เป็นผลจากการขยายเครดิตของธนาคาร คือ 4,000.- บาท ซึ่งเราสามารถหาปริมาณเงินฝากในที่สุดจากการขยายเครดิตของธนาคารได้ตามสูตรนี้⁴

$$\Delta D = \frac{\Delta H}{r}$$

- ΔD = จำนวนเงินฝากสูงสุดที่เป็นไปได้จากการสร้างเงินฝากของระบบธนาคาร
 ΔH = จำนวนเงินฝากที่ได้รับในครั้งแรก (High-Powered Money)
 r = อัตราเงินฝากสำรองตามกฎหมาย (Reserve Requirement)

ดังนั้น $\Delta D = \frac{1,000}{.20} = 5,000.-$ บาท

แต่ในความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถสร้างเงินฝากได้ถึงจุดสูงสุดได้ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ไม่เป็นไปตามข้อสมมติที่ตั้งไว้ ดังเช่นเมื่อธนาคารใหญ่มี ผู้บางรายก็อยากจะได้เงินสดแทนที่จะให้ธนาคารนำเงินนั้นเข้าบัญชีเดินส.พัคให้ ผู้ได้รับชำระหนี้ด้วยเช็คบางรายก็นำไปแลกเปลี่ยนเงินสดเพื่อใช้จ่ายหรือส่งออกนอกประเทศแทนที่จะฝากธนาคารไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเปิด ย่อมมีการไหลของเงินทุนระหว่างประเทศอย่างเสรี ถ้าหากในต่างประเทศมีบรรยากาศที่นำลงทุนเงินก็จะไหลออกไปยังต่างประเทศมาก นอกจากนี้จำนวนเงินที่อยู่ในตลาดการเงินที่มีได้ควบคุมยังมีอีกมาก สาเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้เงินฝากไม่ทวีขึ้นเต็มที่ถึงจุดสูงสุด ดังนั้นสูตรในการหาออกเงินฝากจะต้องเปลี่ยนไป เพราะจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นสูตรจึงเป็นดังนี้

$$\Delta D = \frac{\Delta H}{(r + c)}$$

⁴Colin D. Campbell Rosemary G. Campbell Op.Cit, PP.119

c = จำนวนเงินที่ถูกเบิกออกไปจากระบบธนาคารคิดเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของเงินฝากที่เพิ่มขึ้น สมมติให้ค่าของตัวอื่นคงที่ และให้ $c = 25\%$ ดังนั้นเงินฝากจะขยายได้เป็น 2,222.- บาท

$$\Delta D = \frac{1,000}{.20+.25} = 2,222.- \text{ บาท}$$

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้การสร้างเงินฝากไม่สามารถขึ้นถึงจุดสูงสุดได้นั้นคือ การสำรองเงินสดเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด (Excess Reserves) ธนาคารหลายแห่งมีนโยบายการสำรองเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อชื่อเสียงของธนาคารนั้นหมายความว่าเมื่อใดที่ลูกค้ามาเบิกเงิน ธนาคารจะมีเงินชำระให้ลูกค้าทันทีที่ลูกค้าต้องการ นอกจากนั้นธนาคารยังจะต้องสำรองไว้เพื่อใช้ในการดำเนินงาน สาเหตุดังกล่าวยิ่งทำให้เงินฝากไม่ขยายไปดังที่ต้องการยิ่งขึ้น ดังนั้นสูตรในการคำนวณก็จะต้องคำนึงถึงสำรองส่วนเกินนี้ด้วย และสูตรใหม่จะเป็นดังนี้

$$\Delta D = \frac{\Delta H}{(r + c + i)}$$

ให้ค่าตัวอื่นคงที่ และ i คือเปอร์เซ็นต์ของเงินสำรองที่สำรองเกินกว่าที่ต้องการ สมมติให้เป็น 2% ดังนั้นเงินฝากจะขยายได้เป็นเพียง 2,128.- บาท เท่านั้น ดังเช่น

$$\Delta D = \frac{1,000}{(.20+.25+.02)} = 2,128.- \text{ บาท}$$

3.9.3 การหดตัวของเงินฝาก (Contraction of Deposits)

จากการที่กล่าวแล้วข้างต้นทำให้ทราบว่า การสร้างเงินฝากนั้นจะเริ่ม
ต้นด้วยการมีผู้นำเงินมาฝากธนาคารที่เพิ่มขึ้น ธนาคารสร้างเงินฝากได้หลายเท่า ในทาง
ตรงกันข้ามเมื่อมีผู้ถอนเงินออกจากธนาคาร ก็จะมีผลทำให้เงินฝากลดลงหลายเท่าเช่นกัน
ตัวอย่างเช่น นาย ก. ถอนเงินจำนวน 1,000 บาท จากธนาคาร A แล้วนำเงินเก็บ
ไว้เฉย ๆ การถอนเงินของนาย ก. ทำให้ธนาคาร A ต้องจ่ายเงินสดออกไป
1,000 บาท ดังนั้นยอดเงินฝากจึงลดลง 1,000 บาท ในเงินฝาก 1,000 บาท นี้ ธนาคาร
A ได้สำรองเงินไว้เพียง 20% หรือ 200.- บาท เท่านั้น (ใช้ข้อสมมติเดิมที่ว่า มีการ
สำรองเงินสด 20%) ดังนั้นการที่ธนาคาร A จ่ายเงินออกไป 1,000.- บาท ก็เท่ากับ
เป็นการนำเงินสดสำรองของเงินฝากจำนวนอื่นมาใช้ 800.- บาท ดังนั้นเงินสดสำรองของ
ธนาคาร A จึงน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไป 800.- บาท ธนาคาร A จึงต้องแก้ไข
เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด อาจโดยการเรียกเงินกู้คืนหรือขายหลักทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อ
ให้เงินสำรองเพิ่มขึ้น สมมติว่าธนาคาร A เรียกเงินกู้คืนจากลูกค้า ดังนั้นจึงทำให้ลูกค้า
ของธนาคาร B ซึ่งกู้เงินจากธนาคาร A ต้องเขียนเช็คสั่งจ่ายเงินให้กับธนาคาร B
จำนวน 800.- บาท ดังนั้นธนาคาร B จึงเสียเงินฝากและเงินสดไป 800.- บาท และ
เช่นเดียวกันในเงินฝาก 800.- บาทนี้ ธนาคาร B ได้มีเงินสดสำรองไว้เพียง 160.-
บาทเท่านั้น ดังนั้นส่วนที่ขาด 20.- บาท ธนาคาร B ก็ต้องเรียกเงินกู้คืนหรือขาย
หลักทรัพย์เพื่อนำเงินสดมาใช้เงินสำรองให้ครบ การกระทำดังกล่าวนี้ย่อมกระทบไปถึง
ธนาคาร C, D, จนผลสุดท้ายธนาคารทั้งหลายในระบบธนาคารก็จะเรียก
เงินกู้คืนหรือขายหลักทรัพย์ออกไปเป็นจำนวน 5 เท่าของเงินสดสำรองที่เสียไปครั้งแรก
หรือเท่ากับเงินฝากลดลงทั้งสิ้นเท่ากับ 5,000.- บาทพอดี

เช่นเดียวกัน เราสามารถหาปริมาณเงินฝากที่จะลดลง โดยใช้สูตรเดิม

$$\Delta D = \frac{\Delta H}{r}$$

โดยมี ΔD = จำนวนเงินฝากที่คาดว่าจะลดลงอันเป็นผลจากการที่มีผู้ถอนเงินไป
จากธนาคาร

ΔH = จำนวนเงินที่มีผู้เบิกไปในครั้งแรก

r = อัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย

$$\Delta D = \frac{1,000}{.20} = 5,000.- \text{ บาท}$$

การหดตัวของเงินฝากของระบบธนาคารจะเป็นไปได้จนถึงจุดต่ำสุดใดต่อเมื่ออยู่ภายใต้ข้อ
สมมติที่ว่า ผู้ถอนเงินทุกคนจะตองไม่นำกลับเข้ามาฝากอีกเลย

3.10 การดำรงเงินสดสำรอง (Cash Reserve หรือ Reserve Requirement)

มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้ว่า

"ให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแต่ละวันเป็นอัตราส่วน
กับยอดเงินฝากไม่ต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี
ซึ่งไม่ต่ำกว่าร้อยละห้าและไม่เกินกว่าร้อยละสิบ อัตราส่วนที่ดำรงนั้นธนาคารแห่งประเทศไทย
จะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลาไม่น้อยเท่าใดก็ได้ และอาจกำหนดให้ถือ
เอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่พึงดำรงก็ได้"

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี จะกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิก
เกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสดสำรองนั้นด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดอัตราส่วน
เงินสดสำรองกับยอดเงินฝากตามความในวรรคแรก และการกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิก
เกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากตามความในวรรคสอง จะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวัน
นับแต่วันประกาศมิได้"

⁵ จากปี 2490 ถึง 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์
ค้ำประกันสักรองเท่ากับ 10% ของยอดเงินฝาก

ปี 2505 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ค้ำประกันเพียง 6% ของยอดเงินฝาก
โดยอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยอันปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่ง
ของเงินสักรองได้ แต่ต้องไม่เกิน 1 ใน 4 ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จะต้องค้ำประกันอัน
เป็นเงินสักรองเพียง 4.5% เท่านั้น

ปี 2508 ในสักรอง 6% เช่นเดิม แต่อนุญาตให้ถือเป็นหลักทรัพยรัฐบาลไทยอัน
ปราศจากภาระผูกพันได้ถึงกึ่งหนึ่งของเงินสักรองทั้งหมด ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จึง
ต้องค้ำประกันอันเป็นเงินสักรองอีกเพียง 3% เท่านั้น

ปี 2512 ให้เพิ่มการค้ำประกันเป็น 7% โดยให้มีการค้ำประกันเป็นหลักทรัพยรัฐบาล
ไทยอันปราศจากภาระผูกพันได้กึ่งหนึ่ง เพราะฉะนั้นต้องค้ำประกันที่เป็นเงินสักรองอีกเพียง 3.5%
เท่านั้น และตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยลงวันที่ 30 มกราคม 2517 ได้กำหนดให้
ธนาคารพาณิชย์ต้องค้ำประกันเงินสักรองไม่ต่ำกว่าร้อยละ 8 ของยอดเงินฝาก และอัตราส่วน
ที่ต้องค้ำประกันให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยรายสัปดาห์ของเงินสักรองและยอดเงินฝากแต่ละวัน โดย
ให้ถือเอาวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้นและวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์ และเงินสักรอง
ที่พึงค้ำประกัน ธนาคารพาณิชย์จะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากภาระผูกพันได้ แต่ต้องไม่
เกินกึ่งหนึ่งของเงินสักรองที่พึงค้ำประกัน

การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้ธนาคารพาณิชย์ถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่
ปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินสักรองได้ ก็เพื่อช่วยเหลือให้ธนาคารพาณิชย์
มีรายได้จากเงินสักรองบ้าง และเพื่อส่งเสริมการขายหลักทรัพย์รัฐบาล และในทางตรง

⁵ Paul B. Trescott, Thailand's Monetary Experience

ข้ามการที่กำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินสดสำรองนั้นด้วย ก็เพราะว่ามีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมให้ธนาคารพาณิชย์ขยายเศรษฐกิจมากเกินไป

ถ้าหากธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืน จะต้องได้รับการลงโทษ ดังนี้

1) ตามมาตรา 22 ซึ่งบัญญัติว่า "ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 เป็นเนืองนิจ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์นั้นให้กู้ยืมหรือลงทุน หรือให้ทำได้ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ จนกว่าธนาคารพาณิชย์นั้นจะปฏิบัติตามถูกต้องด้วยก็ได้

ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐมนตรีตามวรรคก่อน รัฐมนตรีจะสั่งควบคุมธนาคารพาณิชย์นั้นก็ได้

2) ตามมาตรา 41 ซึ่งบัญญัติว่า จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และในกรณีที่เป็นความผิดต่อเนื่องกัน ให้ปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งพันบาท ตลอดเวลาที่ยังทำการฝ่าฝืนอยู่

ความผิดตามมาตรานี้ให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบได้ คณะกรรมการที่รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคสองนั้นมีจำนวนสามคน ซึ่งคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3) ตามมาตรา 42 ซึ่งกำหนดว่า กรรมการของธนาคารพาณิชย์นั้น หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของธนาคารพาณิชย์นั้นด้วย

3.10.1 เงินสดสำรองตามกฎหมายและเงินสดสำรองส่วนเกินของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย จากปี 2508 - 2517

การที่ธนาคารจำเป็นต้องสำรองเงินสดเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดก็เพราะว่า ยอดเงินฝากซึ่งจำเป็นต้องกันเงินสดสำรองไว้ตามกฎหมายนั้น ได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จำนวนเงินฝากที่ไหลเข้าและไหลออกในวันหนึ่ง ๆ นั้นไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะคาดประมาณการสำรองเงินสดให้พอดีกับยอดเงินฝากที่แท้จริงในวันนั้น ๆ นอกจากนี้ธนาคารยังต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายประจำวันของธนาคาร ความปลอดภัยในสภาพพร้อมที่จะชำระเงินฝากคืนแก่ลูกค้าเมื่อเรียกร้อง และการสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ฝากเงิน เหตุดังกล่าวจึงจำเป็นที่ธนาคารต้องสำรองเงินสดส่วนเกิน (Excess Reserve) ไว้ด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตามธนาคารส่วนมากจะพยายามถือเงินสดสำรองส่วนเกินนี้ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะว่าเงินสดสำรองส่วนเกินนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นในการจัดการเกี่ยวกับเรื่องเงินสดสำรอง จะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการคือ

1. หลีกเลี่ยงการมีเงินสดสำรองไม่พอเพียง
 - และ 2. หลีกเลี่ยงการสูญเสียรายได้อันเนื่องมาจากการสำรองไว้มากเกินไป
- ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้ง 2 ประการนี้ขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในฐานะผู้บริหารจะต้องจัดการในทางที่ประนีประนอมที่สุด คือให้มีรายได้โดยไม่มีปัญหาเรื่องเงินหมุนเวียน

ตารางที่ 12, 13 และกราฟที่ 2, 3 และ 4 จะแสดงให้เห็นถึงการสำรองเงินสดสำรองตามกฎหมายและเงินสดสำรองส่วนเกินของระบบธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย และธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ ตามลำดับระหว่าง พ.ศ. 2508 - 2517

ตารางที่ 12 การสำรวจของธนาคารพาณิชย์

(ล้านบาท)

	รวม				ธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทย				ธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ			
	สำรวจ		สำรวจ	สำรวจ	สำรวจ		สำรวจ	สำรวจ	สำรวจ		สำรวจ	สำรวจ
	หลักทรัพย์ รัฐบาล	เงินฝาก	ตาม กฎหมาย	ส่วนเกิน	หลักทรัพย์ รัฐบาล	เงินฝาก	ตาม กฎหมาย	ส่วนเกิน	หลักทรัพย์ รัฐบาล	เงินฝาก	ตาม กฎหมาย	ส่วนเกิน
2508	403.5	864.8	847.4	420.9	359.8	721.8	721.0	360.5	43.7	143.1	126.4	60.4
2509	511.0	945.3	1,088.7	365.6	462.0	774.6	934.8	301.8	49.0	168.7	153.9	63.8
2510	613.7	1,263.8	1,269.9	607.6	549.5	1,098.4	1,099.5	548.4	64.2	165.4	170.4	59.2
2511	698.5	1,265.7	1,478.3	485.9	629.7	1,010.7	1,299.2	432.2	68.8	164.0	179.1	53.7
2512	934.5	1,441.6	1,973.6	402.6	844.3	1,254.8	1,747.1	352.0	90.2	186.8	226.5	50.6
2513	1,106.8	1,850.5	2,275.6	681.8	1,012.2	1,677.6	2,042.2	645.7	94.6	172.9	231.4	36.1
2514	1,334.1	2,196.2	2,716.0	814.3	1,226.8	1,994.1	2,454.3	766.6	107.4	202.0	261.7	47.7
2515	1,679.4	2,560.5	3,382.0	857.9	1,561.2	2,333.5	3,123.3	771.4	118.2	227.0	258.7	86.5
2516	2,018.5	3,812.3	4,087.3	743.5	1,901.8	2,596.3	3,807.1	691.0	116.7	216.0	280.2	52.5
2517	2,517.9	3,757.9	5,104.3	1,171.5	2,381.7	3,430.8	4,763.4	1,049.1	136.2	327.1	340.9	122.4

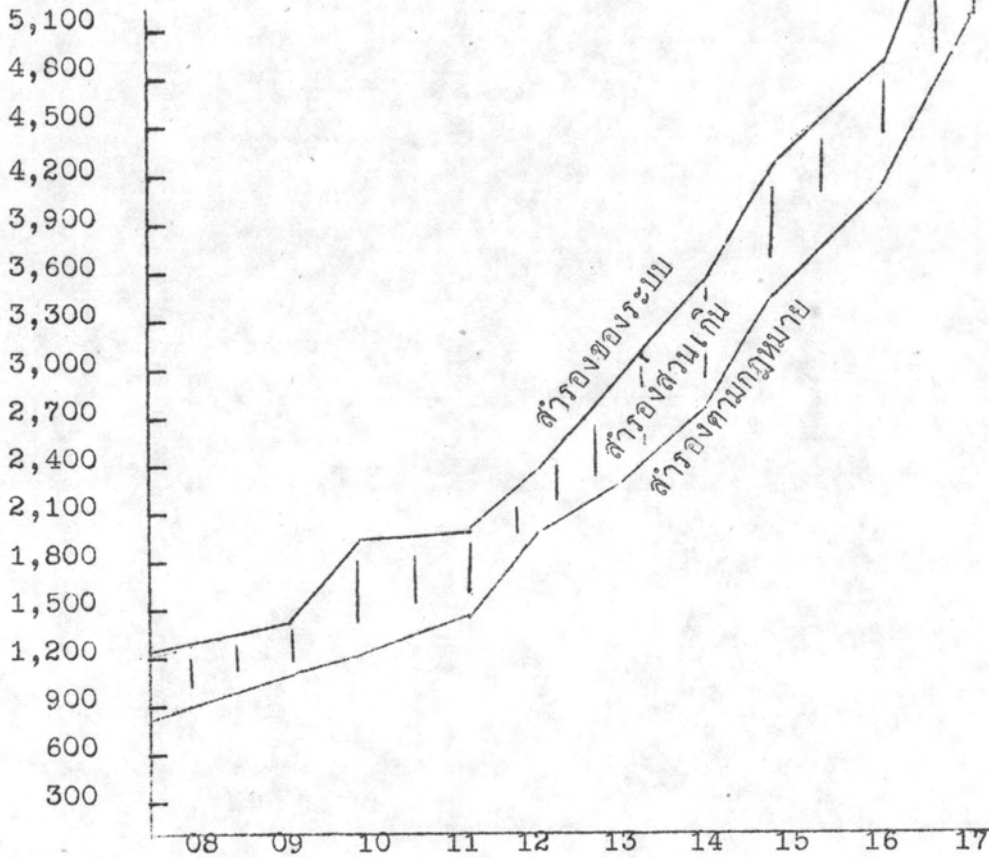
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธันวาคม 2517 ปีที่ 14 เล่มที่ 12 ภาคตาราง หน้า 22

ตารางที่ 13 เปอร์เซ็นต์การสำรองส่วนเกิน

	รวม	ธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศ	ธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ
2508	49.67	50.00	47.78
2509	33.58	32.28	41.46
2510	47.85	49.88	34.74
2511	32.87	33.27	29.98
2512	20.40	20.15	23.34
2513	29.96	31.62	15.60
2514	29.98	31.23	18.23
2515	25.37	24.70	33.44
2516	18.19	18.15	18.74
2517	22.95	22.02	35.90

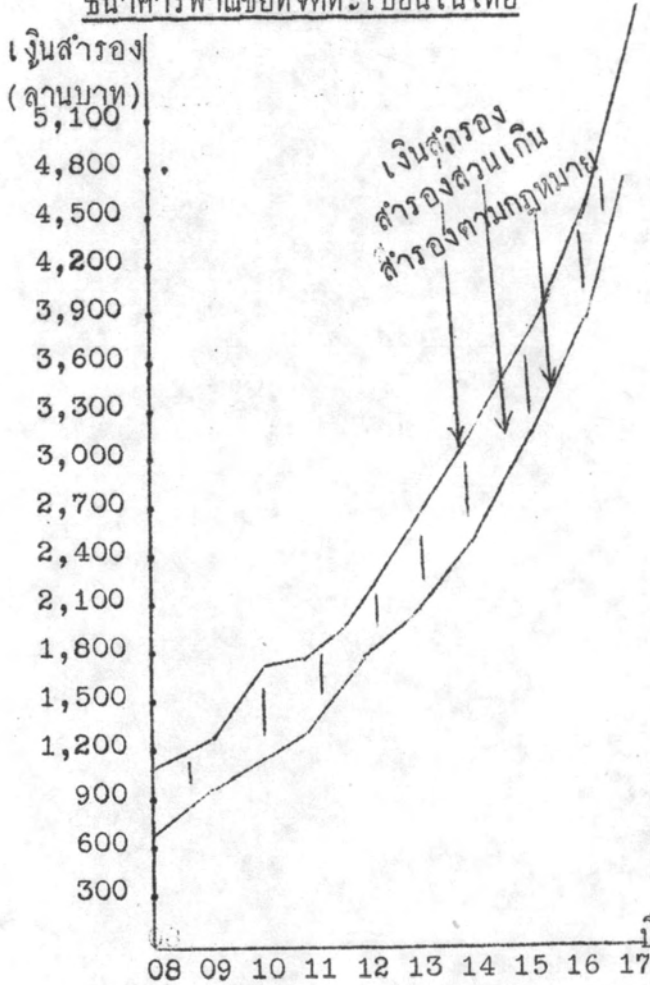
กราฟที่ 2
ระบบธนาคารพาณิชย์

เงินสำรอง
(ล้านบาท)

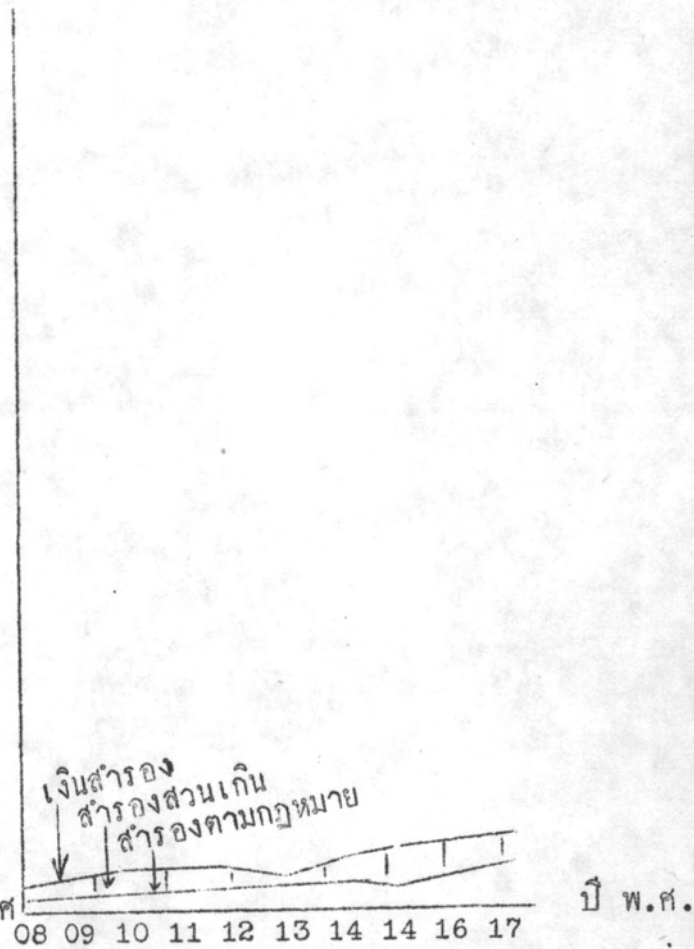

ปี พ.ศ.

กราฟที่ 3
ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย

กราฟที่ 4
ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีการสำรองไว้ในรูปของสินทรัพย์ 2 รายการคือ
หลักทรัพย์รัฐบาลไทย และเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ตามกฎหมายได้บัญญัติใน
ธนาคารพาณิชย์สามารถสำรองไว้ในรูปของหลักทรัพย์รัฐบาลไทยได้ไม่เกินกึ่งหนึ่ง ทั้งนี้
เพื่อช่วยเหลือให้ธนาคารพาณิชย์ได้มีรายได้จากเงินสำรองบาง เท่าที่เป็นมาปรากฏว่า
ธนาคารพาณิชย์มีการสำรองเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยเฉลี่ยแล้วมีการสำรองไว้ใน
รูปหลักทรัพย์รัฐบาลไทยประมาณ 48.36% ของเงินสำรองตามกฎหมาย โดยธนาคาร
พาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยสำรองไว้ในรูปนี้ถึง 49.56% ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่จก
ทะเบียนในต่างประเทศสำรองไว้เพียง 39.15% ดังนั้นสำรองในส่วนที่เกินกว่าที่กฎหมาย
กำหนดจึงอยู่ในรูปของเงินฝาก (เงินสด) ซึ่งข้อมูลรวมของธนาคารพาณิชย์ปรากฏว่ามี
การสำรองไว้ในรูปของเงินฝากถึง 82.72% ของปริมาณเงินสำรองตามกฎหมาย โดย
ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในไทยสำรองในรูปนี้เพียง 81.08% ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่
จดทะเบียนในต่างประเทศสำรองไว้ในรูปนี้ถึง 90.66% เป็นที่น่าสังเกตว่าจากปี 2513
เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในไทยมีนโยบายการสำรองไว้ในรูปเงินฝากลดลง
แต่การสำรองในรูปของหลักทรัพย์รัฐบาลไทยนั้นได้มีการสำรองเต็มตามที่กฎหมายกำหนด
คือประมาณ 50% ทุกปี ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศมิได้ดำเนินนโยบาย
เช่นนี้เลย ตารางที่ 14 จะแสดงให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์มีสำรองส่วนเกินลดลงทุกปี
ดังเช่นในปี 2508 มีสำรองส่วนเกิน 49.67% แต่ปี 2517 มีเพียง 22.95% เท่านั้น

ตารางที่ 14 เปรอ้ร้เช้เน้คการสร้ารองของระบบ : เงินสร้ารองตามกคหหมาย ปี 2508 - 2517

ปี	รวม		ธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทย		ธนาคารที่จดทะเบียนในต่างประเทศ	
	หลักทรัพย์	เงินฝาก(เงินสก)	หลักทรัพย์	เงินฝาก(เงินสก)	หลักทรัพย์	เงินฝาก(เงินสก)
2508	$\frac{403.5 \times 100}{847.4} = 47.62$	$\frac{864.8 \times 100}{847.4} = 102.05$	$\frac{359.8 \times 100}{721.0} = 49.90$	$\frac{721.7 \times 100}{721.0} = 100.10$	$\frac{43.7 \times 100}{126.4} = 34.57$	$\frac{143. \times 100}{126.4} = 113.21$
2509	$\frac{511.0 \times 100}{1088.7} = 46.94$	$\frac{943.3 \times 100}{1088.7} = 86.64$	$\frac{462.0 \times 100}{934.8} = 49.42$	$\frac{774.6 \times 100}{934.8} = 82.86$	$\frac{49.0 \times 100}{153.9} = 31.84$	$\frac{168.7 \times 100}{153.9} = 109.62$
2510	$\frac{613.7 \times 100}{1269.9} = 48.33$	$\frac{1263.8 \times 100}{1269.9} = 99.52$	$\frac{549.5 \times 100}{1099.5} = 49.98$	$\frac{1098.4 \times 100}{1099.5} = 99.90$	$\frac{64.2 \times 100}{170.4} = 37.68$	$\frac{165.4 \times 100}{170.4} = 97.07$
2511	$\frac{698.5 \times 100}{1478.3} = 47.25$	$\frac{1265.7 \times 100}{1478.3} = 85.62$	$\frac{329.7 \times 100}{1299.2} = 48.47$	$\frac{1010.7 \times 100}{1299.2} = 77.79$	$\frac{68.8 \times 100}{179.1} = 38.41$	$\frac{164.0 \times 100}{179.1} = 91.57$
2512	$\frac{934.5 \times 100}{1973.6} = 47.35$	$\frac{1441.6 \times 100}{1973.6} = 73.04$	$\frac{844.3 \times 100}{1747.1} = 48.33$	$\frac{1254.8 \times 100}{1747.1} = 71.82$	$\frac{90.2 \times 100}{226.5} = 39.82$	$\frac{186.8 \times 100}{226.5} = 82.47$
2513	$\frac{1106.8 \times 100}{2275.6} = 48.64$	$\frac{1350.5 \times 100}{2275.6} = 81.32$	$\frac{1012.2 \times 100}{2042.2} = 49.56$	$\frac{1677.6 \times 100}{2042.2} = 82.15$	$\frac{94.6 \times 100}{231.4} = 40.88$	$\frac{172.9 \times 100}{231.4} = 74.72$
2514	$\frac{1334.1 \times 100}{2716.0} = 49.12$	$\frac{2196.2 \times 100}{2716.0} = 80.86$	$\frac{1226.8 \times 100}{2454.3} = 49.99$	$\frac{1994.1 \times 100}{2454.3} = 81.25$	$\frac{107.4 \times 100}{261.7} = 41.04$	$\frac{202.0 \times 100}{261.7} = 77.19$
2515	$\frac{1679.4 \times 100}{3382.0} = 49.66$	$\frac{2560.5 \times 100}{3382.0} = 75.71$	$\frac{1561.2 \times 100}{3123.3} = 49.99$	$\frac{2333.5 \times 100}{3123.3} = 74.71$	$\frac{118.2 \times 100}{258.7} = 45.69$	$\frac{227.0 \times 100}{258.7} = 87.75$
2516	$\frac{2018.5 \times 100}{4087.3} = 49.38$	$\frac{2812.3 \times 100}{4087.3} = 68.81$	$\frac{1901.8 \times 100}{3807.1} = 49.95$	$\frac{2506.3 \times 100}{3807.1} = 68.20$	$\frac{116.7 \times 100}{280.2} = 41.65$	$\frac{216.0 \times 100}{280.2} = 77.09$
2517	$\frac{2517.9 \times 100}{5104.3} = 49.33$	$\frac{3757.9 \times 100}{5104.3} = 73.62$	$\frac{2381.7 \times 100}{4763.4} = 50.0$	$\frac{3430.8 \times 100}{4763.4} = 72.02$	$\frac{136.2 \times 100}{340.9} = 39.95$	$\frac{327.1 \times 100}{340.9} = 95.95$
เฉลี่ย	48.36	82.72	49.56	81.08	39.15	90.66

๔๕๙

ตารางที่ 15 เปรอ์เซ็นต์การสำรองของระบบ : เงินฝาก ปี 2508 - 2517

ปี	เงินฝาก	การสำรองของระบบธนาคารพาณิชย์			เปอร์เซ็นต์เงินสำรอง : เงินฝาก		
		หลักทรัพย์	เงินสด	รวม	หลักทรัพย์	เงินสด	รวม
2508	13,722.3	403.5	864.8	1,268.3	2.94	6.30	9.24
2509	17,528.1	511.0	943.3	1,454.3	2.92	5.38	8.30
2510	20,553.2	613.7	1,263.8	1,877.5	3.50	7.21	10.71
2511	24,140.6	698.5	1,265.7	1,964.2	2.89	5.24	8.13
2512	27,666.0	934.5	1,441.6	2,376.1	3.38	5.21	8.59
2513	31,884.8	1,106.8	1,850.5	4,957.3	3.47	5.80	9.27
2514	37,758.6	1,334.1	2,196.2	2,530.3	3.53	5.82	9.35
2515	47,745.9	1,679.4	2,560.5	4,239.9	3.52	5.36	8.88
2516	58,372.4	2,018.5	2,812.3	4,830.8	3.46	4.82	8.28
2517	73,484.0	2,517.9	3,757.9	6,275.8	3.43	5.11	8.54

3.11 บทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของธนาคาร

มาตรา 10 ให้ธนาคารพาณิชย์ค้ำประกันเงินกองทุนไม่ต่ำกว่าอัตราส่วนกับ

(1) สินทรัพย์ทั้งสิ้น ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี อัตรานั้นต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้า และไม่เกินร้อยละสิบห้า

(2) สินทรัพย์แต่ละประเภท ตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) ไม่รวมถึงเงินสด เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินฝากที่ธนาคารอื่นในหรือนอกราชอาณาจักร หลักทรัพย์รัฐบาลไทย และสินทรัพย์อื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

สินทรัพย์ตามวรรคหนึ่ง (2) ธนาคารแห่งประเทศไทยจะไม่กำหนดก็ได้

การกำหนดตามมาตรา 10 ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) จะใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

ตามประกาศกระทรวงการคลังเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2517

ข้อ 2 สินทรัพย์ตามมาตรา 10 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) ไม่รวมถึงสินทรัพย์ดังต่อไปนี้

(1) หุ้ น หุ้ น กู หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

(2) หุ้ น กู หรือพันธบัตรที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย

(3) เงินให้กู้ยืมในส่วนที่มีเงินฝาก หลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์ใน (1) หรือ (2) ข้างต้นเป็นประกัน

- (4) เงินที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า หรือองค์การ หรือวิสาหกิจซึ่งมีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นและนารายได้ส่งรัฐเป็นลูกหนี้
- (5) ตัวแลกเปลี่ยนซึ่งออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไป เฉพาะส่วนที่ไม่เกินมูลค่าของเงินมัดจำที่ผู้ขอให้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตวางไว้
- (6) เงินให้กู้ยืมเพื่อการส่งสินค้าออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์ก่อนการส่งสินค้าออกและยังมีได้มีการออกตัวแลกเปลี่ยนตาม (7) เฉพาะเงินให้กู้ยืมส่วนที่เกินกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระจากการให้กู้ยืมดังกล่าว ณ วันที่ 31 มกราคม 2517
- (7) ตัวแลกเปลี่ยนที่ออกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่เปิดมายังธนาคารพาณิชย์เป็นคาสินค้าที่ส่งออก
- (8) ตัวแลกเปลี่ยนเพื่อเรียกเก็บเป็นคาสินค้าที่ส่งออกซึ่งธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้เฉพาะส่วนที่มีมูลค่าของตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อไว้และยังเรียกเก็บเงินไม่ได้ ณ วันที่ 31 มกราคม 2517
- (9) หนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมแร่ดีบุก
- (10) อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับค้าเนินธุรกิจ หรือสำหรับพนักงานและลูกจ้างเมื่อใดที่หักค่าเสื่อมราคาแล้ว
- (11) เครื่องใช้และเครื่องเรือนสำหรับสำนักงาน หรือสำหรับบ้านพักพนักงานและลูกจ้างเมื่อใดที่หักค่าเสื่อมราคาแล้ว
- (12) ยอดเหลืออัมบิวีระหว่างสำนักงานที่เป็นนิติบุคคลเดียวกัน
- (13) ความผูกพันของลูกค้ายกตามเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารพาณิชย์ได้เปิดไป หรือความผูกพันของลูกค้ายกในการที่ธนาคารพาณิชย์เข้าค้ำประกันให้
- (14) ความผูกพันในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า

(15) สิ้นทรัพย์ซึ่งสำนักงานสาขาในต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยแต่ละสำนักงานถืออยู่ส่วนซึ่งเท่ากับหนี้สินที่สำนักงานสาขานั้นมีต่อบุคคลภายนอกและหนี้สินนั้นสำนักงานใหญ่ไม่ไคค่าประกัน

ประกาศนี้ให้ใช้บังคับเมื่อครบสิบห้าวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 13 ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมเงิน หรือให้เครดิตโดยการซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน ใดๆ โดยอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในตอนใดตอนหนึ่งเกินอัตราส่วนกับเงินกองทุนตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้เว้นแต่ได้รับผ่อนผันจากรัฐมนตรี ในการผ่อนผันนั้นรัฐมนตรีจะผ่อนผันโดยมีเงื่อนไขก็ได้

การให้กู้ยืมหรือให้เครดิตดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่บุคคลนั้นด้วย

- (1) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ภริยา หรือสามีของบุคคลนั้น
- (2) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วน
- (3) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด หรือ
- (4) การให้กู้ยืมเงินหรือให้เครดิตแก่ทางหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลนั้น หรือภริยาหรือสามีของบุคคลนั้นถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเงินเกินกึ่งหนึ่งแห่งทุนของบริษัท

ความในสองวรรคก่อนไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่ธนาคารพาณิชย์

- (1) ให้กู้ยืมเงินโดยการซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์อื่นที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(2) ให้อุ้มเงินโดยมีประกันภัยหลักทรัพย์สินรัฐบาลไทย หรือหลักทรัพย์สินหรือทรัพย์สินอื่นตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ทั้งนี้เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินมูลค่าแห่งหลักทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์นั้นได้ตราไว้เป็นประกันหรือ

(3) ให้เครดิตโดยการซื้อ ช้อลค หรือรับช่วงช้อลคตัวเงินตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

การกำหนดความมาตรานี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดตามวรรคหนึ่งจะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้

การที่บัญญัติมาตรา 10 ขึ้นมานั้นเป็นเพราะรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนของเจ้าของทุนของธนาคารพาณิชย์ที่สามารถป้องกันผลกระทบกระเทือนที่จะมีต่อผู้ฝากเงินหรือเจ้าหน้าที่ของธนาคารได้ ตัวอย่างเช่น

งบดุล		(ล้านบาท)	
สินทรัพย์	1,000.-	หนี้สิน	800.-
		ส่วนของเจ้าของ	200.-
	<u>1,000.-</u>		<u>1,000.-</u>

การที่ธนาคารมีสินทรัพย์ 1,000.- ล้านบาทนั้นไม่แน่ว่ามีคุณภาพหรือไม่ เช่น อาจเป็นสินทรัพย์ที่เสื่อมค่าเร็ว หรือลูกหนี้ที่ไม่มีความสามารถชำระคืน เป็นต้น ถ้าหากว่าธนาคารล้มละลายลงและไม่สามารถเก็บเงินจากลูกหนี้ได้ 250 ล้านบาท ก็จะกระทบผู้ฝากเงินหรือเจ้าหน้าที่ของธนาคาร 50 ล้านบาท เพราะมีส่วนของเจ้าของไว้รองรับหนี้สูญเพียง 200 ล้านบาทเท่านั้น แต่หากว่าธนาคารมีส่วนของเจ้าของ 300 ล้านบาท การมีหนี้สูญ 250 ล้านบาท จะไม่กระทบกระเทือนถึงผู้ฝากเงินหรือเจ้าหน้าที่ของธนาคารเลย เพราะส่วนของเจ้าของแหล่งเดียวก็สามารถรับภาระได้ทั้งหมดแล้ว

ยิ่งไปกว่านั้นธนาคารแห่งประเทศไทยยังเห็นว่าการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์
ค้ำประกันกองทุนนั้นยังไม่เป็นการพอเพียงที่จะคุ้มครองผู้ฝากเงินถ้าหากว่าธนาคารพาณิชย์
มีสินทรัพย์เสี่ยงไว้ในครอบครองเป็นจำนวนมาก ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้
กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ (ทั้งที่จดทะเบียนในไทยหรือสาขาของธนาคารต่างประเทศ)
ต้องค้ำประกันกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (Capital Funds to Risk Assets Ratio)
ไว้ด้วย ซึ่งในปัจจุบันจะต้องมีอัตราของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงในอัตราไม่ต่ำกว่า
9% ซึ่งหมายความว่าถ้าหากมีสินทรัพย์เสี่ยง 100.- บาท จะต้องมีส่วนของเจ้าของ 9.-
บาท
